

START

Oled jõudnud OK Juku-Peedu püsiradade „võrgustiku“ **Lüllemäe külaraja** stardipaika. Tosin kontrollpunkti Lüllemäe ümbruse pärandkultuuri maastikul annavad väikese ettekujutuse siitkandi loodusest, aja- ja kultuuriloost. Raja läbimine eeldab elementaarseid orienteerumisoskusi. Teejuhiks palume jätkuvalt Jaan Lattiku.

Rada saab läbida tavalisel moel kaardi ja kompassiga, aga saab ka nutitelefoni või tahvelarvutiga kasutades MOBO (mobiiliga orienteerumine) võimalusi.

MOBO-st täpsemalt: mobo.osport.ee

Juku-Peedu koduloolistel püsiradadel on igal kontrollpunktil oma lugu jutustada. Sinagi saad kontrollpunkti jutustama panna. Kui Sul on QR-koodi lugejaga nutitelefoni või tahvelarvuti, siis ava QR-koodi lugev rakendus, näita talle KP tähisel olevat nn. **jutukoodi** ja lugu tuleb ekraanile.

Kaarte saab:

Tavaorienteeruja: Juku-Peedu kodulehelt

www.jukupeedu.ee

MOBOja: ava MOBO ja vali nimekirjast "**Lüllemäe külarada**"

Veidi Karulast, Lüllemäest ja Karula hariduselust

Säilinud ürikutes mainitakse **Karulat** esmakordselt 1392.a. kui paroch. Ecclesia Carvele (kihelkonna kirik Karulas). Just siit said nime kihelkond ja hiljem tekkinud Karula mõis. Koduuriija Helbe Merila-Lattiku arvates tuleneb Karula nimi pigem lõuna-eessti sõnadest karv, karvane, karune (Carvele), s.o. karm, ebasõbralik. Sellisena võis see raskesti läbitav ja haritav maa uusasukale tõepoolest paista ja sellest ka nime saada.

Lüllemäe nimi tuleneb võrumurdelisest sõnast lüll, mis tähendab völlast või karistuskohta. Seni lihtsalt

üht mäeküngast tähistanud Lüllemäe sai aleviku nimeks nõukogude ajal, mil varem kasutusel olnud **Karula kirikuküla** arvati ideoloogiliselt sobimatuks.

Otse üle tee asub Lüllemäe koolimaja ja kooli õuel kivi kirjaga „**A. 1687 HARIDUSELU ALGUS KARULAS**“.

Algas see Karula hariduselu kevadel 1687. aastal tagasi 5 õpilasega, kes kiriku juures katekismuse järgi lugemist õppisid.

Tänane Lüllemäe kool jätkab hariduse andmist varem Karulas tegutsenud paljude väikekoolide järglasena.

JA NÜÜD RAJALE

KP 31 Rehemägi

See mägi on ilmselt nime saanud mäe jalamil varem asunud köstri rehe järgi (Kõrgemäe juures oli kirikumõisa rehi).

Avaneb suurepärane vaade Kõstrijärvele ja Karula kõrgustiku kõrgeimale mäele Rebase Tornimäele. Üle Tornimäe nõlval kasvava kuusiku kõrgub ka vaatetorn ise.

KP 32 Kõrgemägi

Jaan Lattik:

... See oli just kui looduse ime, et kohe silme ees igal pool mäed. Karula kuplistik iga seltsi ja sorti mägedega võis tõepoolest üht võõrast inimest, kes esmakordselt sinna valda juhtus sõitma, tuli too reisija Harglast, Sangastest või ka Urvastest või veelgi kaugemalt, võluda ja haarata oma künkalise käega sülle. Oma valla inimene loomukohaselt ei näinud midagi erilist Jumala ilusas loomingus. Arvas, et pidigi nii olema. Kui sõnnikukoorem järsu mäe kaldal ümber läks, siis kirus, et "misjaoss siia näid mäki nii pallu om visat". ("Mõrsjapärg" 1951) Kõrgemäelt avaneva vaate ees ei pea ka Karula valla inimene silmi maha lööma. Üle Kõstrijärve ja

Kõstrisoo nõo kõrguvad Hallimägi ja Rebase Tornimägi. Siit tehtud Toomas Trapido foto ehiv Karula Rahvusparki külalistemaja konverentsisaali seinale.

KP 33 Kivi Kullamäe (Kirikumäe) nõlval. Vaade Põhjasõja lahinguväljale

Tänapäeval saab Põhjasõja lahinguvälja lähistel rahumeelselt mäesuusatamist ja kelgutamist harrastada. Omal ajal tapeldi siin hoopis ägedamalt. Sellest räägib meile lähemalt üks Jaan Lattiku jutt „Räägi mulle üks jutt“.

KP 34 Jaan Lattiku infotahvel ja mälestuspink Karula kirikute juures

See infotahvel ja mälestuspink avati 23. juunil 2018. aastal EV 100 sünnimuste raames. Tutvume Karula kuulsaima Jaani lühiCV-ga ja puhkame mälestuspingil veidi jalgu. Seejärel jätkame Lattiku „Räägi mulle ühe jutuga“.

KP 35 Tehisküngas 7 x 7m Karula esimesel surnuaial

Oleme kohalike teede ristumiskohas asuval Lüllemäel. Tõenäoliselt sai mägi oma nime siin asunud võrokeelsest lüllest ehk kaagist ehk karistuskohast. Ja mäe järgi sai oma nime Lüllemäe küla. Kas see tehisküngas võis olla lülle asukoht? Seda me täpselt ei tea. Võime ainult oletada. Küll teame seda, et siin asus Karula esimene surnuaed.

KP 36 Köster Stimmi haud nn. vanal surnuaial

Tänapäeva kõnepruugis vana surnuaiaga tutvume legendaarse köstri ja koolimehe Karl Simmi haua. Surnuaed õnnistati 1812.a.. Maantee ja Laatre – ligaste tee äärde jääval surnuaial oli algusest peale korralik piirdeaed ja Laatre tee ääres esinduslik värav. Esimene kabel (Leichen Haus) ehitati vanale surnuaiale 1817.a.

KP 37 Nn. uue surnuaia esimene värav

Helbe Merila-Lattik: *1904.a. uus surnuaed õnnistati ja alustati matmisi. Värav ja sissesõidutee rajati läände, ligaste – Laatre tee äärde, nii et hobused kirstuga tuli kas järsust mäeküljest üles tõmmata või tuli kirstu kätel hauani kanda. Ka siia rajati punastest tellistest postidega esinduslik värav. Praeguseks on säilinud värava telliskivipostid.*

Hiljem laiendati ka seda surnuaeda, mida nüüd hüüti uueks surnuaiaks, veel tunduvalt ida suunas kuni Nõmme taluni. Vana sissesõidutee jäi liiga kaugele ja nüüd ühendati kalmistu keskosa asunduse peateega otse kiriku vastast, mis kujuneski peateeks. Väravat ei ole siin kunagi olnud, samuti nagu pole sellele kalmistule ka kunagi kabelit rajatud. Surnuaed on haljastatud kaunite lehtpuude ja nulgudega. Siin on leidnud oma viimase puhkepaiga väga palju Karulale olulisi inimesi.

KP 38 Purskkaev Lüllemäe meierei õunaaias, loodekülg

Karula Piimaühisuse meierei tegutses alevi keskel juba 1912. aastast. 1939. aastal oli selles 101 liiget. Ühistu toodetud Karula või ja kohupiim olid tuntud oma kõrge kvaliteedi poolest.

Meierei uut hoonet hakati ehitama juba esimese iseolemise aja lõpus, jätkati saksa okupatsiooni ajal ja valmis 1948. aastal. Nüüd juba nõukogude ajal ja tingimustes.

KP 39 Karu Lüllemäe keskuse õuel

Karula nimi seostub esimese hooga karuga. Paraku sel ajal, kui Karulale pidi nime andma, siinkandis karusid ei olnudki. Olid hoopis otid (nt. oti pää - Otepää). Helbe Merila-Lattiku arvates tulleb Karula nimi hoopis võrumurdelisest sõnast karm-karune. Põllumehele Karula eriti sõbralik ei ole, aga silmale on ta ilus vaadata.

Lühidalt öeldes: KARM JA KAUNIS KARULA!

Karu seljataga asub eelmise sajandi 80-ndate aastate keskel rajatud Karula sovhoosi kaubanduskeskuse hoone.

KP 40 Kaev Karula Naisseltsi õuel

Siin õuel ei saa läbi ega ümber Jaan Kompusest Selle maja ja õue pärandas tänasele Karula vallale tänase naisseltsi tegemisteks enne sõda Karula kultuuri- ja seltskonnaelu hingeks olnud Jaan Kompuse poeg Ülo.

KP 41 Jalgraja ots Kullamäe pervel

Asume Lüllemäe küla kõige kõrgemal künkal – Maa-ameti geopraati järgi 115,6 meetri kõrgusel üle merepinna.

Vanarahva jutu järgi olla vanapagan selle künka nõlval kulda sulatanud.

KP 42 Antsiborenko kivi

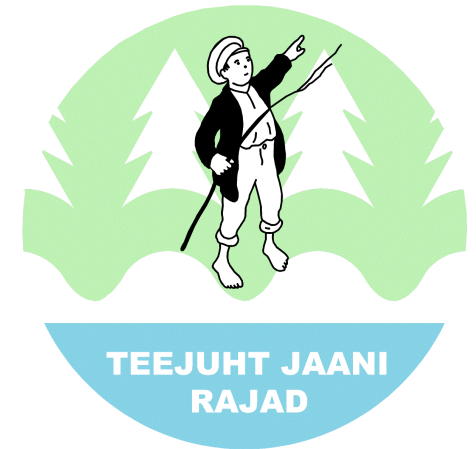
Helmut Hallemaa: *I löögiarmee ja 54. armee võitlejad tõid 1944. a. augusti lõpul Lüllemäe ja selle ümbruse rahvale taas vabaduse. Asula keskel noorte puude all on nõukogude sõjameeste vennaskalm, kus Lüllemäe vabastamisel langenud võitlejate mälestuseks on avatud mälestuskivi. Hauda hooldavad Lüllemäe 8-kl. Kooli pioneerid. („Karula looduse õpperajad“ 1975)*

Ka see on meie ajalugu

Aga nüüd kähku tagasi tänapäeva ja järgmistele radadele!

Koostas Toivo Kotov 2012 - 2019

*Juku-Peedu orienteerumise püsirajad
Teejuht Jaani rada 3*

Lüllemäe külaraja lühikirjeldus